

2. Fra kernefamilie, til kernevåben

»Familles, je vous hais«

André Gide

Et årstid igennem fløj jeg hver måned omtrent ned til Loiredalen for at tale med Guy om ægteskab og familie, og hvad det skal gøre godt for. Kernefamilien gav mig koldsved, og jeg læste og læste for at få underbygget mine aversioner teoretisk. Men det var Guy, der allermest hjalp mig med at få sat facon på min vrede og system i galskaben.

Alle utopister er enige om, at den institutionaliserede tosomhed – kernefamilien – ikke vil eksistere i utopia. I det daglige må vi alligevel konstatere en vis tilbageholdenhed overfor utopia, idet kernefamilien meget sjældent gøres til genstand for kritik udover den, man finder i de gamle socialistiske skrifter. Denne mangel på kritik skyldes, 1) at de fleste nulevende utopister er gift eller lever i tosomhed, og deres koner/mænd vil blive sure, hvis de begynder at kritisere familien offentligt.

2) Utopister, der er blevet skilt, og som giver sig til at kritisere familieinstitutionen, kan man ikke regne med, for de har jo bare haft dårlige erfaringer.

3) Utopister, som aldrig har været gift, kan man slet ikke regne med, for enten er de så dumme og grimme, at ingen har villet ha' dem – og rønnebærrene er sure – eller også udmærker de sig ved en fuldstændig mangel på »menneskelige« følelser.

Jeg selv hører til den sidste kategori. Men vel også til den anden – den med de dårlige erfaringer – idet jeg jo er vokset op

i en kernefamilie. Dog undrer det mig, at det subjektive og personlige skal stå i så lav en kurs og behæftes med suspekte motiver. Så må man jo også mistænke Freud for at ha' fundet på det med neuroserne, »bare« fordi han selv var neurotisk – og kernefysikernes trang til at splitte atomer »bare« fordi de var personligt nysgerrige.

Min fortvivlelse over kernefamilien skyldes »bare« at:

1. Jeg har tilbragt min barndom i en ulykkelig familie,
2. begge mine forældres familier var ulykkelige,
3. mine forældres venners familier var ulykkelige,
4. de fleste af mine venners familier er ulykkelige.

Nej, livet er ingen dans på roser, er der nogen der siger, og sådan er der så meget. Men jeg synes nu at det er for lidt. Jeg har aldrig sat mine ben indenfor en kernefamilie-dør og tænkt »sådan vil jeg gerne leve«. Jeg har følt: »dette kan ikke være muligt.«

Guy hjalp mig til forskellige afklaringer og til at kunne dokumentere min skepsis overfor kernefamiliens berettigelse i slutningen af det 20. århundrede, hvilket jeg elsker ham for. I et år gik vi lange ture i Pompidou's private jagtskove med »Adgang forbudt« og undersøgte kernefamilien på kryds og tværs, refererede til hinanden hvad vi havde læst siden sidst og fortsatte samtalerne ved kaminen til ud på morgenen.

Noget af det der slog os mest var misforholdet mellem hvordan man tænker og hvordan man lever – mellem vores ideer og reelle adfærd. Nu er det jo sådan, at folk ofte føler en vis tilfredsstillelse ved at handle imod sig selv, fordi det bekræfter, at de »bare« er mennesker. »Mennesket« har alle dage været en god undskyldning. Det er en kendt sag, at ægtefæller begynder at rakke ned på ægteskabet, når de bliver fulde. Ægteskabet som »vittighed« er et ældgammelt tema, og som vi ser, forsvinder det ikke af den grund. Men det nye, der er ved at ske, er de »oprørske« tanker som menigmand nu gør sig i forbindelse med ægteskabet, tanker, man aldrig har gjort sig før i den anledning; men som nu skal forsyne ægteskabet med et nyt indhold – gøre det mere tidssvarende, som man siger.

Kort sagt, er det en humanitær frihedsagtig ideologi, der er ved at dominere, både hvad ægteskabet angår, men også i bredere forstand. Det er MENNESKET som program:

Man skal gøre hvad man har lyst til – for ikke at sige som Rabelais: »DU SKAL gøre hvad du har lyst til«. Den, der ikke gør hvad han har lyst til, går for at være en frustreret stakkel. Den, der forhindrer ham i at gøre hvad han har lyst til, er en frustreret formynder og undertrykker. Hvis en mand vil begå selvmord, skal han også ha' lov. Det er umenneskeligt at forhindre ham. At indordne sig under »SYSTEMET« er efterhånden det mest latterlige og åndssvage, man kan stræbe efter. »Frustreret« og »autoritetstro« er blevet de værste bandeord.

Denne frihedsagtige ideologi er næppe elitær, men vinder så småt indpas i de hjem, hvor man stadig taler sammen og er, vil jeg tro, et ganske godt udtryk for, hvor man står idag, mand og mand imellem.

Men hvordan er livet så i forhold til ideerne?

Det er nemt nok – det vil sige, det er meget svært – for det er lige omvendt. Livet i den institutionaliserede tosomhed former sig som den perfekte modsætning til alt, hvad man havde tænkt sig. At se denne kendsgerning i øjnene, kaldes at miste illusionerne – at blive voksen. Når der foretages så forbavsende få selvmord, og når flertallet af befolkningen rent fysisk overlever, selvom antallet af invalidepensionister i 40-års alderen er i galoperende stigning, så er det fordi det almindeligvis antages at resignation er det samme som modenhed.

For hvordan går det med livet?

Lad os starte med den lejlighed eller parcelhus, man flytter ind i, som den rent geografiske baggrund for parrets fremtidige isolation. »Hjemmene«, der tilbydes idag er indrettet som militær-fæstninger, for så vidt som alle de relationer man hver især havde udadtil, nu nødvendigvis bliver fælles. Ens venner skal også være ægtefællens venner. Hvis man skal besøge et menneske, der er kommet til at leve i en tosomhed og ringer på døren, bliver man nødt til at besøge dem begge – med mindre man på forhånd har »arrangeret« sig andenlunde. Hvis en af parterne

ikke bryder sig om indbryderen, er der to muligheder. Enten går tosomheden i opløsning, hvilket ikke er meningen med den, eller også bryder man med den, der kommer udefra. Det er det mest almindelige. Dette ændrer klart tonen i tosomheden, for snart begynder den ene at sige: »det er din skyld at jeg ikke ser mine venner mere«. Men ligesom atmosfæren forværres, »styrkes« parforholdet gennem de små selvopofrelser, der efterhånden bliver selve livets mening. Parret er nødt til at bryde med omverdenen udover det arbejdsmæssige og rent selskabelige for at sikre tosomhedens fortsatte eksistens. Sociologerne fortæller os, at vi i 40-års alderen her i landet kun har gennemsnitligt 1½ ven tilbage, som man virkelig kan kalde ven. Nogle må nøjes med den halve ven, andre har ingen overhovedet. Dette er delvis et geografisk problem, fordi alle boliger er så snedigt indrettet, at mennesker der lever sammen ikke har muligheder for selvstændig udfoldelse.

Men parrets isolation beror næppe på arkitekturen alene. Det berømte fællesskab ville næppe opstå, dersom arkitekterne lavede to døre med to ringklokker i hver lejlighed. Der er også den faktor, at når parret går ud og møder andre mennesker, så ved de hver især, at ligegyldigt hvad der end sker, så vil de tage hjem sammen. Som de samme mennesker uden at have forandret sig. Det bedste der kan ske, når man møder nogle »sympatiske« mennesker, er at man bagefter kan gå hjem og snakke om dem: »gud hvor var de søde, dem må vi invitere«. Han ved godt, og hun ved godt på forhånd, at de ikke vil komme til at kende nogle af de mennesker, de møder, på nærmere hold – udover det rent selskabelige, med mindre man indlader sig på løgn og bedrag, tavshed og forstillelse. Alt i alt er man ikke indstillet på at true sit parforhold. Det parforhold der altid er truet af at komme udenfor en dør. Men så indendørs da! Lad det straks være sagt: man er ikke ulykkelig HELE tiden. Der findes virkelig lyse lykkelige stunder, hvor man hygger sig. De lykkelige stunder er gerne resignationens øjeblikke. For det sømmer sig ikke – undtagen for masochister – at erklære: jeg har et lorte-arbejde, og en lorte-bil og et lorte-hus og en lorte-kone. Nej, jeg har et godt

job, en dejlig vogn, et ordentligt hus og en skøn kone. Og hermed starter lykke-ræset. Det har to former. Lykke-erklæringerne udadtil (for man har brug for lykke-vidner): »Vi vil skide på hvordan I har det, men VI er altså lykkelige«. Denne erklæring bekræfter ligesom at tosomheden er mulig. Dernæst lykke-erklæringerne indadtil, der skal tage fremtiden og varigheden i ed: »Hvor er vi lykkelige! Det gør ikke så meget, at den anden er ved at kede røven ud af bukserne, det vigtigste er, at man således engagerer den anden i lykken og stabiliteten på længere sigt. Desuden er lykken jo ikke altid løgn. Der ER stunder, hvor man har det rart, og da man ved, at de er sjældne, har man behov for at markere dem. Som der står i bladene: »Ja, så køber vi os en flaske vin og en saftig bøf og sidder i timevis og sludrer og hyg-ger os – det er lykken«.

Jeg tvivler på, andre tider i historien har kendt en sådan opreklamering af den ægteskabelige lykke, som den vi er vidne til idag. Alle de ægteskaber man læser om i bladene er stjerne-lykkelige, indtil de opløses. Jeg tror, at denne desperate lykke-reklame bunder i et kæmpe behov for at få bekræftet, at ægteskabet er muligt, at det kan lade sig gøre for andre – i det mindste – at leve i det. Det gør ikke så meget, hvordan man selv har det – det vigtigste er at bevare troen.

En af årsagerne til at man ved så lidt om, hvordan ægtefæller har det med hinanden er, at al intimitet er reserveret parterne indbyrdes. Dette er just en af parrets funktioner. For hvis man ikke kan sige, hvad man tænker til ens egen mand, så skulle da pokker. Men det skal pokker heller ikke, for man siger det meste til ægtefællen, andet ville være illoyalt. Desuden er det et tegn på svaghed at føle noget mal-a-propos, og det skal ikke komme omverdenen til gode. Man skal ikke blotte sig. Men intimiteten i tosomheden er kompliceret. For det, jeg siger til min mand, fortæller jeg i henhold til de reaktioner, jeg ved, han vil ha'. På den måde opbygger man et kodesprog. Men det gør ikke så meget. Så længe ægteskabet vil yde mig beskyttelse, er jeg også indstillet på at tænke og føle i koder. Resten kan jeg sige til min psykiater. Parforholdet isoleres og dør, bl. a. fordi man er eks-

klusiv og reserverer alle problemer til ægtefællen i deformeret form. Anti-psykiateren David Cooper skriver: »Noget af det værste, der kan ske for et forhold mellem to personer – og dette gælder frem for alt ægteskabelige forhold gennem størstedelen af den periode, de fungerer – er at de to mennesker indgår et symbiotisk forhold til hinanden, sådan at forstå, at de hver især bliver parasitter på hinanden, at de begge går i skjul i hinandens bevidsthed. (. . .) Dette er virkelig det lykkelige ægteskab og prisen er ganske enkelt, at man forsvinder som menneskeligt væsen.«

Isolationen viser sig også sådan: Parret har lige været oppe at skændes. Det ringer på døren, og et andet ægtepar kommer på besøg. De begynder at holde om hinanden og smile. Det er ikke fordi, de nødvendigvis har glemt alt, hvad der skete for 5 minutter siden, men pludselig mister det betydning. Nu kan de pludselig li' hinanden igen. Og det er ikke helt løgn. For en af årsagerne til deres skænderi var, at de var alene. Der skulle ikke mere til at få dem til at smile, end at de ikke mere var alene.

Selvom ægteskaber ikke bliver, hvad man havde filosoferet sig til i starten, selvom det bliver kvinden, der kommer til at stå med hovedansvaret for hjemmet, selvom ingen af dem bliver selvstændig og »frie«, selvom de mister deres venner, selvom den seksuelle monotoni bliver dræbende, og selvom alle opskrifterne på »fornylse« fejler, bliver man i reglen stoisk ved for BØRNE-NES SKYLD. Men det bevægende er jo, at kernefamilien generelt er uegnet til at tage sig af børn. Ifølge flere undersøgelser foretaget af The National Mental Institute i USA burde de fleste ægteskaber ikke have børn. Skilsmisser forekommer hyppigst hvor der er børn. De barnløse ægteskaber er de lykkeligste, og hvert nyt barn repræsenterer en yderligere trussel mod den ægteskabelige lykke, skriver Dr. Liebermann, direktør for instituttet. Det betyder ikke, at ALLE forældre er uheldige, nogle ER lykkelige og bør have børn, men ifølge undersøgelsen drejer det sig kun om ca. 13–17 pct. af samtlige par i studiet.

Når det nu viser sig, at det på det nærmeste er umuligt at realisere eller udleve de ideer, man havde fra starten, så er det hver-

ken hæren eller politiet, der forhindrer os i det. Det er først og fremmest den historiske arv, ægteskabet er. Jeg tror det er vanskeligt at fatte tidens misere uden at gøre sig misforholdet klart mellem vores ideer og adfærd. Og kløften er hverken universel eller generel, men tids- og geografisk bestemt til lønmodtager-epoken i velfærdssamfundene. Det kvikke hoved vil sige, at man bare kan smide ideerne væk og leve i ro og mag på ruinerne. Men ideerne har vi jo selv lavet. De er vel et udtryk for nogle behov i den konkrete situation, vi lever i, og det er som bekendt traumatisk at smide noget af sig selv væk, selvom mange forsøger ihærdigt hermed.

Naturligvis findes der »harmoniske« ægteskaber. Det er dem, hvor det traditionelle kønsrollemønster applikeres til punkt og prikke. Det er efter min mening også den eneste måde man kan være gift på. Man kan gøre sig ligeså mange »progressive« tanker, om hvad man vil bruge ægteskabet til, og hvordan man vil give det et nyt indhold. Men ægteskabet er en historisk arv og dermed følger hele den åndelige bagage med monogami, troskab, patriarkat og gensidig opofrelse.

Ægteskabet bygger på Mathæus' ord for at $1 + 1 = 1$ – hvilket jo er et spidsfindigt facit ud fra den matematik, vi lærer i skolen idag. Men det var altså meningen, at manden og kvinden skulle blive til een gennem ægteskabet. Det var der også mange, der blev, viser historien, mænd og kvinder af væsensforskelligt køn, der »supplerede« hinanden. Det gik vældig godt, så længe kvinden var 0. Thi $0 + 1 = 1$. Men idag forsøger man at revidere regnestykket, idet man er tilbøjelig til at sige: $1 + 1 = 2$. Dette er en stor ulykke. For ægteskabet. Thi ægteskabet er baseret på at en kvinde skal være en kvinde (0) for at en mand kan være en mand (1).

Ægteskabet gik så længe parterne havde ganske bestemte funktioner, der ikke var til at tage fejl af – baseret på kønnet. Hver især vidste nøjagtig, når de havde forsyndet sig mod reglementet. Man havde noget at holde sig til. Men den facon er der næsten ingen der ønsker at være gift på idag. Nu har man smidt reglerne og kønnene væk, idet man regner med at kunne ændre

de ægteskabelige normer indefra. Men man ved ikke rigtig hvordan man skal forholde sig – udover at man bør være »menneskelig«, og det er svært, da ingen ved, hvad det »menneskelige« indebærer. Men aldrig er det blevet påpeget så kraftigt og så ofte som idag – at vi er MENNESKER.

Hvis man nu, som jeg, vil gøre sig til talsmand for at omstøde familien, ægteskabet og tosomheden helt og holdent, bliver man enten kaldt for utopist eller reformist. Men for det første er utopien altid det mest praktiske, hvis man altså holder sig til universets love, hvor det mest praktiske også er det mest ideelle – hvad skulle vi f. eks. med 8 arme? For det andet er de virkelige reformister det store flertal, der anser det for muligt at give ægteskabet et »menneskevenligt« ansigt samtidig med at bevare det. Alle forsøg på at reformere ægteskabet vil kun tjene til at åbenbare dets uhensigtsmæssighed og absurditet. Dermed være ikke sagt at ægteskabet bryder sammen, hvis man forsøger at liberalisere det indefra. Tværtimod – som vi ser det for vore øjne – er det ægtefællerne der bryder sammen.

Det er ikke ualmindeligt, at både manden og kvinden arbejder ude. Men det er almindeligt, at kvinden føler sig mere ansvarlig for det derhjemme, og at hun bebrejder ham ikke at samarbejde tilstrækkeligt i det huslige. Men ægteskabet er jo slet ikke belavet på at *nogen* overhovedet skulle gå hjemmefra for at arbejde og derefter komme hjem og føre hus. Ægteskabet har aldrig været tiltænkt at rumme de problemer, som vor tids kønsrolleændringer og arbejdsstruktur i produktionen har medført. Den husholdning, kernefamilien fører idag er så irrationel og utidssvarende, at man i stedet for at nedbryde hinanden med gensidige beskyldninger for ikke at bidrage tilstrækkeligt til at holde »hjemmet« kørende hellere skulle spørge: – Hvorfor holde det kørende overhovedet? Dette er bare et af de spørgsmål, kernefamilien ikke stiller sig selv.

Det må slås fast, at den kernefamilie vi kender idag, den har ingen andre i historien kendt, idet den helt og holdent er betinget af forholdene i et højt industrialiseret lønmodtagersamfund. Derfor er det underligt at se så mange mennesker pine sig selv